

הלימוד הערב מוקדש בע"ה לעילוי
נשמת סבי מורי
רבי זרח בן הרב ירוחם אשר
ורהפטיג זצ"ל
שכל חייו היו קודש למען עם
ישראל.
נפטר בכ' תשרי התשס"ג
יהי זכרו ברוך

בית ספר "מורשה" - ברכיה

הורים ותלמידים יקרים שלום רב!

ערב זה הוא רק חלק מתוכנית תלב"ס (תוכנית לימוד בית ספרית) ללימוד ערכים וגדולי ישראל.
הנושא שאנו עסוקים בו כעת הוא גמילות חסדים - ורבי אריה לויין. קשה להקיף נושא כה גדול בערב אחד, השתדלנו להביא מספר מקורות (חלק עם שאלות מנחות וחלק ללימוד בלי שאלות) אך העיקר הוא לא הלימוד אלא המעשה, שנצליח כולנו לקיים את הנלמד ולגמול חסדים זה עם זה.
[הערה: בחלק מהמקורות שינינו מעט את הלשון]
בהנאה ובהפנמה,

עזרא, המחנכות והרב מוטי

א. מה אנו לומדים משני מקורות אלו (הדבר שמשותף לשניהם)?

1. משנה מסכת אבות פרק א משנה ב

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר
על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה
ועל גמילות חסדים.

ב. הסבירו את המשפט העולם עומד על גמילות חסדים.

2. מדרש תהלים מזמור פט

כי אמרתי עולם חסד יבנה הכסא אינו עומד רק על
החסד, למה הדבר דומה, לכסא שהיו לו ארבע רגלים,
והיה האחד מתמוטט... נטל צרור וסמכו, כך היה כסא
של מעלה כביכול שמתמוטט, עד שסמכו הקב"ה, ובמה
סמכו, בחסד, כמו שכתוב - עולם חסד יבנה.

**ג. נסו להזכר בשני סיפורים מהתורה על מקומות שנהרסו משום שעשו
ההפך מגמילות חסדים.**

3. אהבת חסד פ"ב (המחבר: רבי ישראל מראדין - החפץ חיים)

קיום כל המין האנושי תלוי במידת צדקה וחסד, כי יש כמה זמנים לכל אדם בעולם ולכל זמן צריך סעד ועזר.
לפעמים צריך שחבירו יעזור לו בממונו כגון להלוות לו איזה הלוואה וזה שייך אפילו הוא עשיר, או שחבירו ימצא לו
עבודה. ולפעמים צריך שיעשה עמו חסד בגופו כגון שצריך לאנשים שישימו עמו [בשמחת חתן וכלה], וכן כשהוא
עצוב צריך אנשים לנחמו [כגון ניחום אבלים]. ולפעמים כשהוא לא בביתו וצריך להתארח [הכנסת אורחים], וכן
ביקור חולים ואפילו לאחר מותו מי שיקבור אותו זה "חסד של אמת".
כלל הדבר העולם לא יוכל להתקיים בלי מידה זו.

ד. החפץ חיים נותן כמה דוגמאות לגמ"ח, כתבו 4 דברים מהם.

ה. מהו חסד של אמת ומדוע נקרא כך?

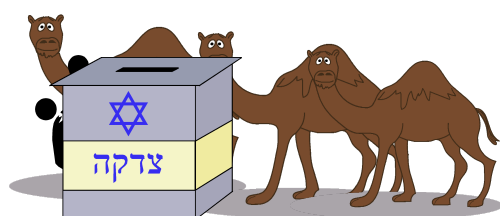
כך אמר להם הקב"ה לישראל, בניי, כלום חיסרתי לכם, מה אני מבקש מכם, הא איני
מבקש אלא כדי שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה.
(אליהו רבה)

ו. **הגר"א** (הגאון רבי אליהו מוילנא) מפרש שהשלושה דברים שהעולם עומד עליהם מחולקים לשלושה סוגים: בין אדם למקום, בין אדם לחבירו ובין אדם לעצמו.

הגר"א, ידוע בכינוי הגאון מוילנא, אחד מגדולי החכמים שקמו לעם ישראל, ידע את כל התורה על כל חלקיה בע"פ (היה לו זכרון צילומי) ובכל זאת לא ביטל אפילו רגע אחד מלימוד תורה, חי במדינת ליטא ונפטר לפני כ-200 שנה, תלמידיו עלו לארץ ישראל.
מתחו קו כדי להתאים בין הדברים:

תורה	אדם לחבירו
עבודה (תפילה/ קורבנות)	אדם למקום
גמילות חסדים	אדם לעצמו

ז. מה רמוז בציור זה (שתי מילים, הראשונה בכתב חסר) [ים=ות] _____.

הבא,

4. אנו מתפללים בכל בוקר "אלו דברים

שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם

ואלו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים... והכנסת אורחים וביקור חולים והכנסת כלה ולויית המת... והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם"
[יש כאן דוגמאות לגמ"ח, חלקם כבר למדנו בבי"ס וחלקם עוד נלמד בע"ה].

ח. הסבירו את המשפט הראשון על הקרן והפירות (המשפט המודגש) [דוגמא להמחשה: עץ תפוחים.

העץ= קרן והתפוחים= פירות]. _____.

ט. מדוע גמ"ח שונה משאר המצוות וטובה גם לעולם הזה וגם לעולם הבא? (העזרו במקור הבא, דברי המהר"ל מפראג). _____.

5. ספר גבורות ה'

גמילות חסדים טובתו כפולה, טוב לשמים וטוב לבריות, לא כמו מצות ציצית וסוכה ולולב שאין רואים בהם הטוב בעולם הזה, ומפני שלא נראה בהם הטוב בעולם הזה, אין לומר עליהם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא. אבל כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום ותלמוד תורה יש בהם הטוב בענין העולם הזה (טוב לבריות), ומפני כך שייך בהם אוכל פירותיהם בעולם הזה.

המהר"ל- רבי יהודה ליוואי, חי לפני כ-460 שנה (קצת אחרי רבי יוסף קארו), היה רבה של פראג (בצ'כיה), חיבר הרבה ספרים בעניני מחשבה וקבלה, (חלקם אבדו) האגדות מספרות שהמהר"ל יצר דמות אדם שכונה "הגולם מפראג" שהציל את עם ישראל מהעלילות של הגויים.

תורה - תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים; תחלתה גמילות חסדים, דכתיב: ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם; וסופה גמילות חסדים, דכתיב: ויקבר אותו בגיא.

(סוטה יד.)

רקע למי שלא הספיק ללמוד ספר שמואל:

עלי היה הכהן הגדול במשכן שילה (חי לפני שמואל הנביא). כאשר עלי היה זקן מאוד, שני בניו חופני ופנחס שירתו במשכן במקומו וקיבלו את הציבור. חופני היו צדיקים כעלי אלא היו מושחתים באנשים שבאו למשכן. הקב"ה כעס גם על עלי שלא סילק אותם מהמשכן בכמה עונשים. אחד העונשים הקשים שיהיה מזרעו של עלי לא יאריך ימים צעיר ואפילו זבח ומנחה (קרבנות) לא יעזרו לו להנצל מגזירה זו.

7. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד א

"נשבתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה. אמר רבא: בזבח ובמנחה - אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה. אביי אמר: בזבח ומנחה - אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו (=רבה ואביי היו מזרעו של עלי), רבה דעסק (=שעסק) בתורה חי ארבעין שנים, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חי שיתין שנים (60 שנים).

ופנחס לא
ופגעו
עליהם וכעס
והענישם
היה שמי
וימות בגיל

צער ואפילו זבח ומנחה (קרבנות) לא יעזרו לו להנצל מגזירה זו.

י. האם אין שום דרך להנצל מהגזירה שהיתה על זרעו של עלי?

יא. לפי רבה ניצלים על ידי _____, ולפי אביי על ידי _____ ו _____.

יב. מי צדק בויכוח? (הביאו ראיה).

יג. מדוע לדעתכם גמ"ח מצילה מהגזירה (רמז - קשור לחטא של חופני ופנחס)?

8. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מט עמוד ב

תנו רבנן: בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, צדקה - בממונו, גמילות חסדים - בין בגופו בין בממונו.

צדקה - לעניים, גמילות חסדים - בין לעניים בין לעשירים. צדקה - לחיים, גמילות חסדים - בין לחיים בין למתים.

רבינו יונה - וגמ"ח היא אף לעשירים להלוות להם ממון בשעה שאינו מצוי בידם ולתת להם עצה.

יד. רישמו בקצרה את ההבדלים בין צדקה לגמילות חסדים:

	גמילות חסדים	צדקה
1.		
2.		
3.		

טו. לאיזו עזרה זקוקים העשירים, נסו לחשוב על דברים נוספים חוץ ממה שכתב רבינו יונה?

גמילות חסדים גורמת לאחדות בעם ישראל

הצדיק רבי אריה לין שהיה ידוע כבעל חסד גדול מאוד, היה אומר:
רא שמים אמיתי הוא זה שאינו יכול לישון בלילות מדאגה: מה עשיתי היום?
להקל סבלו של יהודי מדוכא בייסורים.
רבי אריה היה נאה דורש ויותר נאה היה גם מקיים בעצמו

ואהבת לרעך כמוך רבי עקיבא אומר זהו כלל גדול בתורה.

10. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד [=מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך] - זו היא כל התורה כולה, ואידך - זיל גמור (לך תלמד).

רש"י - אמת הבנין - מקל שהוא אמת אורך, ומודדים בו אורך הבנין. אידך - שאר דברי תורה.

טז. מהו לדעתכם ההבדל בין המשפט שאמר הלל למה שאומר רבי עקיבא? [רמז - סור מרע]

יז. מדוע שמאי גירש את הנכרי?

יח. האם הלל אכן לימד את כל התורה, אם לא אז מדוע הוא אמר דוקא את המשפט הזה?

מהר"ל - ספר אור חדש 12.

תמצא בכל המגילה כאשר באו לנצח כתוב לך כנוס את כל היהודים, כי בזמן שישראל הם עם אחד השם יתברך שהוא אחד נמצא עמהם ובזה הם גוברים על המן וזרעו ומשום כך נותנים בפורים משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

כ. מה קורה

מהר"ל - נתיב הצדקה 11.

כי ישראל הם עם אחד לגמרי עד שהם נקראים אחים, ואי אפשר שיהיו אחד אם לא שזה מקבל מזה וזה מקבל מזה ובזה הם אחד לגמרי.

כאשר אני עושה גמילות חסדים (נותן) ומישהו אחר נהנה ממני (מקבל)?

כא. מדוע אנו נותנים משלוח מנות בפורים?

מכתב מאלהו (רבי אליהו דסלר חי בדור האחרון, נפטר לפני כ-50 שנה, היה 13. משגיח רוחני (מלמד מוסר ומידות) בישיבה)

לאשר יתן- יאהב, יהיה לו חלק בו וידבק בו, ואז יבין שזה אשר היה נחשב כזר לו זה רק משום שטרם נתן לו ועוד לא הטיב עמו, אבל כאשר יתחיל לתת ולהטיב, ירגיש שכולם קרוביו כולם אהוביו כי כולם יש לו חלק וזה הכוונה ואהבת לרעך כמוך כי אתה והוא אחד הם.

כב. כיצד נאהב גם את מי שאינו חבר שלי, מה עליי לעשות? וכיצד זה פועל?

שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים; כל שיש בו שלושה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו.
(יבמות עט.)

*פעם בחול המועד סוכות ראו את רבי אריה מהלך באחת משכונות ירושלים. שאל אותו אחד האנשים מה עושה הרב בשכונתנו? ענה רבי אריה נוהג אני בחול המועד לבקר את האלמנות, נשותיהן של הרבנים. כל ימות השנה האלמנה טרודה בעבודתה ואין היא מרגישה בבדידותה אבל בחול המועד כאשר כולם חוגגים ואינם עובדים אזי מרגישה האלמנה בבדידותה ונזכרת בימים הטובים שכולם היו באים בחג לבקר את בעלה הרב כשעוד היה בחיים, והבית היה הומה ממבקרים והשמחה היתה שרויה בו. ואילו כעת היא יושבת בודדה וגלמודה וימי החג נהפכים לה לצער והכאב גדול. לכן מקפיד אני לבקר ולעודד את האלמנות דוקא בימים אלו.

פעמים רבות באים אנו לנחם או לעזור לאנשים עם צרות אבל מהר מאוד שוכחים אותם ואנשים אלו נשארים עם הקשיים, החוכמה היא להתמיד בעזרה וכל הזמן לראות אם השכן או הידיד או תם אדם אולי זקוק לתמיכה בממון או סתם לשוחח עמו ולעודדו. את זה ניתן ללמוד מרבי אריה שהבין את נפש האחרים וידע מתי קשה להם והם זקוקים לעידוד.

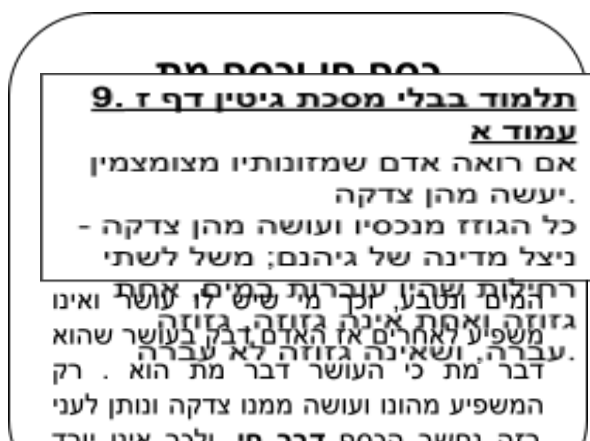
*בכל ראש חודש היה נוהג רבי אריה ללכת לבית חולים לחולי נפש ולמסור חבילה לאחד החולים. פעם אחת נלווה אליו בנו ושאל אבא מה הקשר המיוחד שלך לחולה זה דוקא? ענה רבי אריה: פעם באתי לבקר בבית חולים זה וראיתי את אחד החולים שהוא מוכה וחבול, שאלתי את החולים מה קרה לו והם הסבירו לי שלפעמים החולי נפש משתוללים והמטפלים שלהם נאלצים לתפוס אותם בכוח ולפעמים אף מכים אותם, אולם את מי שיש לו קרובי משפחה הם לא מכים מחשש שהמשפחה תתלונן. לחולה הזה אין קרובי משפחה ולכן הוא מכים אותו הרבה מבלי חשש. כששמעתי זאת, ניגשתי אל המטפלים ואמרתי להם שאני קרוב משפחה של אותו חולה ושיתייחסו אליו יפה. מאז אני מקפיד לבוא פעם בחודש ולמסור חבילה לחולה הזה שהוא "קרוב שלי" ואני מתפלל לשלומי, ואכן האחים החלו להתייחס אליו בכבוד.

רבי אריה קיים כאן מצוות ביקור חולים גם בעזרה רוחנית- עידוד לחולה, גם חומרית- הביא מצרכים לחולה, וגם בתפילה שהתפלל להחלמתו של החולה.

*כאשר ד"ר יצחק רפאל היה סגן שר הבריאות הוא ביקש שמכונית מהמשרד תבוא בכל יום לרבי אריה ותסיע אותו לביקורים שהיה עושה בבתי חולים (רבי אריה כבר היה זקן והיה קשה לו ללכת ובכל זאת בכל יום היה טורח והולך ברגל לבתי חולים). רבי אריה סירב ואמר: " זקן אני וקשה לי כבר ללמוד, המעט שנשאר לי זה מצוות ביקור חולים, מעדיף אני ללכת ברגל ולזכות בשכר של הפסיעות".

*השלטונות הבריטיים שהיו בארץ לפני קום המדינה, ביקשו מרבי אריה שבזמן שהוא מבקר את האסירים היהודים יבקר גם את האסירים הערבים משום שראו שביקוריו של רבי אריה מעודדים ומרגיעים את האסירים. רבי אריה הסכים שהרי "חביב אדם שנברא בצלם".

צדקה

טז. מה צריך לעשות מי שיש לו מינוס בבנק?

יז. מתי הכסף שלנו הוא חי ומתי הוא מת?

יח. לפי המשל, הצמר של הבהמה מקביל בנמשל לכסף חי או לכסף מת?

ושמעתי כי חנון אני.....כשיצעק אליי על עניותו הגורם לו להיות ערום...אתן לו קצת ממה שהייתי חונן אותך יותר על סיפוקך כדי שתוכל לפרנס בו אחרים.
(פירוש ספורנו שמות (כב,כו))

ומעשה באדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר נוטל מאה כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה, וכן עשה כל ימיו כשחלה למות קרא לבנו ואמר לו בני דע ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה אלף כורין הזהר שתפריש מאה כורין כאשר עשיתי ומת אותו האיש ועמד הבן במקומו ועשה השדה אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב והפריש ממנה מאה כורין בשנה שניה נסתכל וראה הבן שמעשר היה דבר גדול ואמר שלא יפריש לשנה אחרת נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה כורין נצטער עליו ושמעו קרוביו שכך מיעט ולא הפריש מעשר באו כולם אצלו מלובשים לבנים ושמחים אמר להם כמדומה לי שאתם שמחים בקלקלתי אמרו לו נצטער עליך כי גרמת לך כל הרעה הזאת ומפני מה לא הפרשת מעשר כראוי היטב בא וראה כי מתחלה כשבא השדה לידך היית בעל הבית והקב"ה כהן שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים ועכשיו שלא הפרשת חלקו לו היה הקב"ה בעל הבית ואתה כהן שאין שדך עושה מה שהיה עושה מתחלה אלף כורין והפריש לך מאה כורין
(.תוספות תענית דף ט)

